

מערך למנחה - בית מדרש

מחנך לחיים

מבוא

נושא בית המדרש סובב סביב תפיסת תפקידם של המבוגרים בקהילת חינוך (ובייחוד בכפר נוער) אל מול הגדרת "יצוג אמין של שלמות הורית" – בירור מעמיק ופרקטי לגבי הציפיה של צוות ההנהלה מצוות המחנכים.

קודם כל יש להבין את המושג ייצוג של שלמות הורית. במאמרו "המשפחה כרשת חינוכית" מציין הפסיכולוג הבריטי ג'ון בולבי כי "השירותים שהאב והאב משרתים את ילדם הם כה מובנים מאליהם עד כי אנו שוכחים לפעמים את מלוא היקפם. אין עוד קשר אנושי שבו יעמיד עצמו אדם בשלמות מלאה כל כך לרשות האחר ללא הרף וללא סייגים. נוכחותם וזמינותם של ההורים הם מהיתרונות הבולטים של המשפחה הגרעינית".

הניסיון לייצר "סביבה שהיא הכי קרובה לבית" והגדרת עבודתו של המחנך כ"יצוג אמין של שלמות הורית" – הינו מאתגר ורווי מתחים וסתירות. בקהילות חינוך בהן החניכים מגיעים ממשפחות מוחלשות, נדרשים אנשי החינוך לייצג את המהות ההורית, להוות עבור החניכים דמויות 'עגולות' הממלאות את מכלול ההיבטים ההוריים, זאת מבלי לקחת את מקום ההורה הביולוגי.

בית מדרש זה ידון ויבחן עד כמה המחנכים תופסים עצמם כדמויות מחנכות, גם מעבר לשעות המוגדרות בתפקיד. האם דוגמא אישית מתפרסת על כלל תחומי החיים או שמא מתוחמת רק למסגרת התפקיד? בית מדרש זה מזמין את צוותי ההנהלה לבחון עד כמה הדמויות המבוגרות בקהילה מהוות דמויות מחנכות גם מחוץ לכותלי הכיתה/המועדון. בית המדרש יכול להוות פתיחה מעניינת לשנת הלימודים – ליבון משותף של ההנהלה על "זהות המחנך" – וכיצד מכוונים / מייצרים ציפייה מהצוות להיות דמויות תלת-מימדיות. (אולי זה יוכל להשליך על אופי ותוכן המפגשים שיהיו במהלך השנה עם הצוות).

חידוד האמירה של "דרך כפר"

מעבר לחשיבות הקשר כעומד בפני עצמו, הרי שיש לזכור שקיומו של קשר משמעותי מיטבי הינו הכלי המרכזי לתיווך והנגשת כלל מרכיבי התפיסה החינוכית. חניך יכול להיתרם רבות משהייה בקהילה חינוכית בעלת דרך ותפיסה, אולם האפשרות להפנים אותה ולהביא אותה לידי ביטוי בהמשך חייו, תתממש בצורה הטובה ביותר כשתייתמך באמצעות קשר מבוגר-מתבגר משמעותי.

יעדים

1. סוגיות מרכזיות לבית המדרש: (סביב אילו שאלות רצינו להפר איזונים...)

- למה אנחנו מתכוונים כשאנחנו אומרים שעלינו לשמש מודל לדוגמה לחניכים שלנו?
- האם מודל לדוגמה בכל מה שאנחנו עושים?
- מתי מותר לנו "להוריד" את גלימת המחנך ולהפסיק להיות מודל לדוגמה?
- האם הרצון שלנו להיות "מחנך תלת מימד" יכול לפגוע בחניכים שלנו?

2. שדות חינוכיים שניתן לקדם באמצעות בית המדרש:

- ייצוג שלמות הורית
- תיקון הלב
- קהילה

3. ההישג הנדרש:

- הלומדים יבחנו את עמדתם האישית מול האמירה החינוכית הידועה שעל מחנכים להוות מודל לדוגמה.
- יתקיים שיח על המסרים והעשייה של גבולות החינוך והדוגמה האישית בקהילת החינוך

מתווה בית המדרש [הצעה]

טריגר פתיחה (10 דקות)

- סבב פתיחה : זיכרון חיובי שיש מבעל תפקיד כלשהו (מורה, מדריך, מפקד וכו') שפעל איתנו במקרה מסוים מחוץ ל"גבולות התפקיד".

לימוד: (כ-80 דקות)

- **טקסט 1: איינשטיין – "מודל לדוגמה"**
 - המטרה בלהתחיל דווקא במשפט זה היא לנסות ו"לפרק" את המובן מאליו ולהבין למה אנחנו מתכוונים כשאנחנו אומרים שמטרתנו להיות מודל לדוגמה.
 - המשפט הוא משפט שכיח שזוכה תמיד לקונצנזוס וטוען שהדרך הטובה ביותר לחנך בני אדם היא להיות להם מודל לדוגמה.
 - שאלות אפשריות על הטקסט:
 1. כשאנחנו אומרים "מודל לדוגמה" – למה אנחנו מתכוונים?
 2. דוגמה אישית באילו תחומים?
 3. איפה לא היינו רוצים להיות מודל לדוגמה?
 4. דוגמה אישית עד מתי? תמיד?

● **טקסט 2+3: מסכת ברכות, "תורה היא וללמוד אני צריך"**

- המטרה בעיסוק בטקסט זה היא לבחון עד כמה רחוק אנחנו, כמחנכים, מוכנים וחושבים שנכון ללכת על מנת לאפשר לחניכים שלנו ללמוד מאיתנו (התנהגות, אורחות חיים, רק מה שנכלל במסגרת שעות העבודה או גם מעבר, מה שמתרחש בין ארבעת הקירות שלנו או שהם מחוץ לתחום וכו').
- הקטעים עוסקים בהקצנת השימוש של השוליה ברב כמודל לדוגמה.

● הקונטקסט בתוכו הם מצויים:

היחס לרב בימים ההם דומה ליחס לכל אומן (אמן מלאכה) – באותו האופן בו כדי להפוך לנגר מומחה, נפח מומחה וכו', רצוי היה להיהפך לשוליה של אחד מהם (במקרה זה – "לאמץ" רב) וללמוד את אורחות אומנותו, כך גם במקרה זה, כל מי שהתעתד לרבנות או למילוי תפקיד דומה היה מצופה להפוך למעין "שוליה" של רב וללמוד ממנו את כל מה שצריך – מה שהוא מלמד אותו בלימוד הפורמאלי ומה שבלימוד הלא פורמאלי (אורחות חיים). הסיפורים שלפנינו עוסקים בלימוד מהסוג השני.

● שאלות אפשריות על הטקסט:

1. מה מספר/ים הסיפור/ים האלה?
2. האם באמת מדובר בחלק מהרצון שלנו להיות מודל לדוגמה? למה שהחניכים שלנו לא ילמדו מאיתנו גם כללי התנהגות בסיסיים (בהשאלה – בית השימוש)? עד כמה הזוגיות/המשפחה שלנו צריכה להיות מודל עבור החניכים?
3. מה עמדת הגמרא כשהיא מביאה את הסיפורים הללו? האם שמה סימן קריאה על "תורה היא וללמוד אני צריך" או סימן שאלה? למי המסר? לרב או לשוליה?

● **טקסט 4: אריסטו**

- המטרה בעיסוק בטקסט זה היא לבחון עד כמה אכן יש "פרסונה" של מחנך ומתי מותר לנו/חשוב לנו להיות "רק" אדם פרטי.

- הטקסט עושה הבחנה ברורה בין הפרסונה של המחנך לבין האדם הפרטי שאנחנו

● שאלות אפשריות על הטקסט:

1. במה אני כן רוצה/חשוב לי להיות כמו אריסטו?
2. איפה אני משיל את גלימת המחנך שלי?
3. עד כמה זה אותנטי לחנך למשהו שאנחנו לא פועלים לפיו?
4. אם הייתם מעבירים בית מדרש כזה לצוות החינוכי ואחת השאלות שהייתם מעלים היא שאלת הגבולות שלנו בתלת מימד (מתקשר למעשה גם לקטע על אריסטו וגם לקטעים של הגמרא, שאלה שסוגרת את המהלך של שלושת הקטעים) – איזו דוגמה הייתם מביאים כדי לפתוח עליה דיון על הגבולות?

● **טקסט 5: רבי פנחס ורבי שמעון בר יוחאי**

- מטרת העיסוק בטקסט זה היא לבחון עד כמה "תלת מימד" אנחנו צריכים להיות ומה הנזקים שיכולים להיגרם לחניכים שלנו בהפרזה בשימוש בכלי זה.

- הטקסט מפגיש בין רבי פנחס (חתנו של רבי שמעון בר יוחאי) לרבי שמעון בר יוחאי לאחר שזה יוצא מהמערה. רבי פנחס, באקט של תלמיד מעריך ולא רק חותן, מסייע לרבי שמעון להתרחץ, אך הנזקים שגרמה השהות הממושכת וניכרים בגופו של רבי שמעון בר יוחאי (ועושים אותו אנושי יותר?) מביאים

אותו לכדי דמעות. בעוד רבי פנחס תופס את העובדה שהוא רואה את חוסר שלמות הגוף של חמו ורבו כחיסרון נורא, הרי שרבי שמעון רואה בכך ברכה.

- שאלות אפשריות על הטקסט:

1. על מה בוכה רבי פנחס?
2. מה כואב לרבי שמעון בר יוחאי?
3. האם אנחנו משתפים את החניכים בכאבים שלנו? באירועים משמעותיים בחיינו? רק בדברים חיוביים או גם בשליליים? כמה אנחנו מראים את הבקעים והסדקים שלנו?
4. איפה הגבול בחשיפה שלנו ובכאב שלנו? עד כמה נכון שיראו אותנו בכאבינו?

• **טקסט 6: א.ד גורדון**

- **טקסט זה משמש כטקסט סיום ומעלה את העיסוק שלנו כמחנכים בתהליך הבניית התלת מימד שלנו כבעל השפעה על החניכים.**

- הטקסט עוסק ביכולת של המחנך לעסוק בזהות התלת מימדית שלו וכן מחזיר אותנו לתיקון הלב כיוון שטוען שהיכולת שלנו להתפתח ולגדול משפיעה על היכולת של החניכים לייחס חשיבות להתפתחות וגדילה.

- שאלה אפשרית על הטקסט:

1. מה זה אומר שהמחנך צריך להיות הספר או התמונה החיה?

סיכום אפשרי (10 דקות)

- הקטע של א.ד גורדון עוסק בשאלה "איך הופכים את הדיאלוג שלנו עם עצמנו למשהו טבעי". טוען שההתלבטויות עצמן, התלבטויות לגבי עד כמה פרסונת המחנך (כלומר התפקיד שלנו) היא טבעית ומה הגבולות בינה לבין האדם הפרטי שאנחנו, הן התהליך שמאפשר לנו להיות מחנכים בתלת מימד ואם החניכים שלנו יראו את הדיון הזה כמשהו שמתרחש והוא טבעי, הם יוכלו לראות אותנו ביתר קלות כ"מחנכים תלת מימדיים". זאת ועוד, ככל שתהליך ההשתפרות וההתפתחות שלנו כבני אדם יהיה חשוף ונוכח יותר בקרב החניכים, כך הוא יחזק את תהליך תיקון הלב שלהם. המסר שיעבור מאיתנו הוא לגבי חשיבות קיומו של תהליך רציף ומתמשך של תיקון הלב במשך כל חיינו – מה שמחזיר אותנו למשפט הראשון: כי בעוד תהליך תיקון הלב שלנו הופך לבעל ניראות, כך אנחנו משמשים מודל לדוגמה גם בתחום זה עבור החניכים שלנו...